UNIVERSAL CULTURE VS. GLOBAL CULTURE

Aurora PAŞCAN, Assistant, PhD, University of Medicine and Pharmacy, Târgu-Mureş

Abstract: Universality is generally regarded as a system of values common to all cultures. In the context of globalization and the expansion of the media system, the dialogue between cultures intensified and diversified. Some pessimists perceive globalization as a roller that flattens differences and annihilates the personality and individuality of nations, proposing a kind of cultural promiscuity. If we are moving towards a global "indiferent", flattened culture or, conversely, to a cultural flourishing in all its diversity is a question that currently troubles not only cultural but also social, political and economic media.

Keywords: culture, universality, globalization, mass-media

Cultura aparţine celor mai intime şi mai complexe structuri ale naturii fiinţei umane. Sensul vieţii omeneşti nu poate fi conceput în afara culturii. Se poate afirma că, dacă omul creează cultura, şi cultura creează omul, îi conferă scopul suprem al existenţei sale, adică îi legitimează nevoile situate în vârful piramidei lui Maslow. Nu există o definiţie standard a culturii, ci, mai degrabă, o serie de teoretizări convergente.

Una dintre primele definiţii ale termenului a fost oferită de antropologul englez Edward Burnett Tylor (1832-1917), care prezintă *cultura* drept un „ansamblu complex ce include cunoaşterea, credinţele, arta, morala, dreptul, tradiţiile şi orice alte producţii şi modalităţi de viaţă create de omul ce trăieşte în societate"[1]. Ovidiu Drimba defineşte *cultura* în sens mai restrâns, cu referire doar la aspectul spiritual: „*Cultura* include în sfera ei atitudinile, actele şi operele limitate - ca geneză, intenţie, motivare şi finalitate - la domeniul spiritului şi al intelectului. Opera, actul şi omul de cultură urmăresc satisfacerea nevoilor spirituale şi intelectuale; revelarea de sine, descoperirea necunoscutului, explicaţia misterului şi plăcerea frumosului. Iar în raporturile cu natura, cu omul, cu societatea, urmăresc stabilirea, nu a unor relaţii practice, utilitare, sau de instrumentalizare a unuia de către celălalt, ci a unei relaţii de comunicare, de căutare, de regăsire în celălalt."[2] Unele definiţii ale culturii vizează şi câteva semnificaţii ale conceptului de civilizaţie. În viziunea lui Ovidiu Drimba, cele două noţiuni se referă la două domenii distincte ale activităţii umane: „*Civilizaţie* înseamnă totalitatea mijloacelor cu ajutorul cărora omul se adaptează mediului (fizic şi social), reuşind să-l supună şi să-l transforme, să-l organizeze şi să i se integreze. Tot ceea ce aparţine orizontului satisfacerii nevoilor materiale, confortului şi securităţii, înseamnă civilizaţie."[3]

Ştiinţele comunicării definesc cultura cam în aceşti termeni: „Producerea şi reproducerea culturală a sensului, înţelesului şi conştiinţei. Sfera înţelesului, care unifică sfera

[1] Tylor, E. B., apud Pierre Bonnte şi Michel Izard, *Dicţionar de etnologie şi antropologie,* trad. de Smaranda Vultur şi Radu Răutu, Editura Polirom, Iaşi, 1999, p. 682.
[2] Ovidiu Drimba, *Istoria culturii şi civilizaţiei,* Editura SAECULUM I.O., Bucureşti, 2007, p. 6.
[3] Ovidiu Drimba, *Istoria culturii şi civilizaţiei,* Editura SAECULUM I.O., Bucureşti, 2007, p. 6.

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

producţiei (economicul) şi cea a relaţiilor sociale (politicul).”[4] O definire strictă e aproape imposibil de configurat în condiţiile în care termenul se foloseşte într-o varietate de contexte, uneori fără nici o legătură între ele: cultura europeană, cultura tinerilor, persoană cultă, cultura clasei muncitoare, cultură victoriană, sau perlă de cultură, cultură de bacterii, agricultură. Prin urmare, termenul „cultură” este multidiscursiv: poate fi discursul naţionalismului, al modei, al criticii literare, al marxismului, al feminismului. „În fiecare dintre aceste cazuri, înţelesul termenului *cultură* va fi determinat relaţional sau în mod negativ, prin diferenţiere de celelalte din acelaşi discurs, dar nu în mod pozitiv, prin referire la vreo proprietate intrinsecă sau evidentă, care să fie fixate în eternitate ca fiind esenţialmente culturale.”[5]

Iniţial, termenul se referea la agricultură, la cultivarea solului, a plantelor, apoi a ajuns să cuprindă şi „cultura de fiinţe vii”. De aici derivă sensul de „cultivarea minţii”, consacrat în timpul capitalismului agrar timpuriu din secolele XVII şi XVIII. Capitalismul urban, industrial din secolul XIX pare să nu respecte acest înţeles al culturii. „Termenul de cultură a fost consacrat, în special de către Matthew Arnold şi continuatorii lui, ca reprezentând căutarea nu a perfecţiunii materiale, ci a celei spirituale, cu ajutorul cunoaşterii şi practicii «marii» literaturi, a artelor «fine» şi a muzicii «serioase».”[6] Criticii acestui concept argumentau că definirea elitistă a culturii exclude majoritatea oamenilor, oferind „cultura” doar unei minorităţi de oameni „culţi”. În plus, diviziunea culturii se suprapune şi peste alte diviziuni sociale, cum ar fi cele de clasă, gen, rasă etc. Hoggart (1957) şi Williams (1958) au declanşat ofensiva pentru „demolarea supremaţiei culturii engleze de elită”. Apoi, studiile culturale au dus la transformarea conceptului de cultură în termenii abordărilor multiculturaliste.[7]

Ce mai înseamnă astăzi sintagmele „cultură naţională”, „cultură europeană”, „cultură globală” şi „cultură universală”? Sunt acestea nişte cercuri concentrice care trebuie depăşite pentru a permite accesul culturii unei colectivităţi distincte în conştiinţa planetară sau doar nişte etichete goale de sensuri în contextul postmodernităţii şi al fragmentării societăţilor într-un mozaic multicultural? Această contrapondere universal/global nu poate fi ignorată în studiile culturale post(post)moderne şi se axează în mare măsură pe tensiunea dintre ideile de valoare umanistă şi vizibilitate planetară. În postmodernism, nu se mai aplică principiul cartezian „cuget deci exist”. El s-a transformat, sub influenţa pragmatismului culturii media, centrată pe vizual, în „sunt văzut, deci exist.”[8]

Emil Cioran scria, încă din 1939, că se poate realiza o clasificare a culturilor în culturi mari şi culturi mici, cele mari tinzând să creeze destinul celor mici, să le determine, să le înglobeze, şi se întreba dacă România şi alte culturi mici vor reuşi vreodată se impună în istorie şi în cultura „universală”. „Marşul marilor culturi în istorie seamănă... unei fatalităţi, căci nimic nu le poate opri de la pornirea lor de a se afirma şi individualiza, de a impune stilul lor de viaţă altora şi de a robi totul fascinaţiei lor violente.”[9] Dacă aceste culturi mici se tem

[4] Tim O'Sullivan, John Hartley, Danny Saunders, Martin Montgomery, John Fiske, *Concepte fundamentale din ştiinţele comunicării şi studiile culturale,* trad. de Monica Mitarcă, Editura Polirom, Bucureşti, 2001, p. 92.
[5] *Ibidem*, p. 93.
[6] *Ibidem*, p. 94.
[7] *Ibidem*, p. 95.
[8] Mihaela Constantinescu, *Post/postmodernismul: Cultura divertismentului*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001, p.52.
[9] Emil Cioran, *Schimbarea la faţă a României,* Humanitas, Bucureşti, 1990, p. 8.

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

de asimilare şi dispariţie, postmodernitatea pune la îndoială chiar şi viabilitatea conceptului de cultură ca areal spiritual.

Societatea contemporană trece printr-un amplu proces de schimbare a paradigmei culturale sub influenţa evoluţiilor din ştiinţă, a noilor forme de manifestare a artei şi de propagare a culturii prin mediile de comunicare. Cultura postmodernă este asociată, prin toate structurile şi articulaţiile sale interioare, cu ideea de globalizare. În viziunea lui Gianni Vattimo, postmodernitatea presupune pluralitate şi „gândire slabă": „Post-modernitatea este epoca unei gândiri nu atât fragmentate, cât a pluralităţii; chiar trecerea de la unitate la pluralitate e o formă de slăbire... Gândirea slabă acceptă elementele postmodernităţii: sfârşitul metafizicii, sfârşitul viziunii unitare."[10] În acest sens, Vattimo consideră că postmodernitatea poate fi descrisă doar în termenii „sfârşitului" istoriei.

Conceptul de „sfârşit al istoriei" face obiectul celebrei scrieri al lui Francis Fukuyama, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om* care dezvoltă ideile conţinute într-un articol al aceluiaşi autor, articol care a făcut vâlvă în 1989, fiind publicat în ziarul american *The National Interest.* Autorul demonstrează aici că cele două forţe care au pus în mişcare istoria, şi anume „logica ştiinţei moderne" şi „lupta pentru recunoaştere" au dus la căderea regimurilor totalitare şi instaurarea democraţiei liberale de tip occidental şi a societăţii de consum. Dar libertatea şi egalitatea politică şi economică au condus de fapt la „sfârşitul istoriei", iar omul, în acest fel, „satisfăcut", a devenit „ultimul om", pentru că va fi încetat să muncească şi să lupte.[11]
Fukuyama merge mai departe, proclamând chiar şi sfârşitul culturii şi al artei, pentru că artiştii „nu ar mai putea spune nimic esenţial nou despre condiţia umană".[12]

Dar, probabil, cel mai mare pericol pentru cultura modernă vine dintr-o direcţie care nu are nimic de-a face cu viziunea lui Giani Vattimo sau teoriile lui Fukuyama. Cultura este comunicaţională, prin urmare ea se bazează, în prezent, într-o bună măsură, pe mijlocele de comunicare în masă. Dar, de la sfârşitul secolului XX, mass-media s-a apropiat din ce în ce mai mult de divertisment, livrând aproape toate tipurile de informaţii în acest ambalaj. Inclusiv cultura trebuie să se conformeze acestui deziderat, dacă doreşte să se menţină în atenţia publicului.

În prezent, trăim într-o civilizaţie a imaginii. Oriunde ne-am afla, suntem asediaţi de imagini care impregnează atât lumea noastră materială, cât şi pe cea mentală. Chiar peisajul natural a fost confiscat de industria publicitară, astfel încât nu mai putem admira o plajă însorită sau o superbă cascadă fără să asociem, în subconştient, imaginea lor cu anumite produse promovate în decoruri de acest fel. Toate aspectele vieţii noastre şi toate alegerile pe care le întreprindem sunt determinate nu atât de realităţi, cât de imaginea lor, astfel încât imaginea nu mai e o reprezentare a realităţii; ea a devenit mai reală decât realitatea însăşi.

Cultura imaginii, care s-a propagat cu repeziciune în „satul global", a cucerit totul, chiar şi teritoriile pe care le-am fi crezut ferite de un astfel de pericol, spaţii situate într-o cu totul altă sferă a experienţei umane. Cultura cărţii, „Galaxia Gutenberg", a fost subminată de cultura imaginii, iar lectura pare, din ce în ce mai mult, o ocupaţie anacronică sau excentrică. Arta şi-a pierdut, cumva, funcţia primordială de reflectare a realităţii, în condiţiile în care nu

[10] Gianni Vattimo, *Sfârşitul modernităţii*, trad. de Ştefania Mincu, Editura Pontica, Constanţa, 1993, p. 185.
[11] Francis Fukuyama, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om,* trad. de Mihaela Eftimiu, Editura Paideia, Bucureşti, 1994, p. 268.
[12] *Ibidem.*

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

mai poate face distincţie între realitate şi imagine, fapt ce a condus la o criză profundă a tuturor domeniilor sale. Imaginarul artistic se construieşte acum prin plierea sa pe imaginarul mediatic, iar artiştii contemporani s-au văzut obligaţi să se adapteze la această ruptură dramatică a artei de realitate. Singurul mimetism al artei, posibil în acest context, este cel de „camuflare" în culorile mediului[13], după cum observă Mircea Cărtărescu, de adaptare la cultura media.

Opera culturală este, în general, creaţia unui singur autor, menită să fie diseminată înspre cât mai mulţi receptori, în măsura în care ea valorifică, în structura sa de suprafaţă sau în cea de profunzime, experienţe individuale relevante pentru o colectivitate cât mai largă. Această formulă simplă, care îl obligă pe creator să se sincronizeze cu aspiraţiile comunităţii din care face parte, capătă dimensiuni copleşitoare în contextul erei globalizării şi mediatizării. Un individ poate să aparţină unei colectivităţi virtual - reale dispersate în toate colţurile lumii, în timp ce este total necunoscut oamenilor ce trăiesc în imediata proximitate. Conceptul de identitate s-a pulverizat sau şi-a remodelat conformaţia teoretică şi practică, iar întrebarea: „Cine sunt eu?" sau, pentru un artist: „Pentru cine creez eu?", e cu siguranţă tot mai tulburătoare. Orice „produs cultural" poate ţinti astăzi spre o audienţă planetară, fapt ce nu poate fi ignorat în nici una din fazele proiectului propus. Pe cât de tentantă pare astăzi misiunea creatorului, pe atât este de dificilă, deoarece el a primit dreptul, dar şi datoria de a fi cetăţean ai „satului global."

În contextul globalizării şi al expansiunii sistemului mediatic, dialogul între culturi s-a intensificat şi diversificat. În paralel cu deschiderea faţă de alte culturi, s-a menţinut sau chiar a crescut efortul de menţinere a identităţii culturale a unor comunităţi. Zygmunt Bauman, comparând termenii *universalizare,* creat de gândirea modernă şi cel de *globalizare,* născut de societatea postmodernă, atribuie celui din urmă conotaţii negative. „Precum conceptele de *civilizaţie, dezvoltare, convergenţă, consens* şi alte cuvinte - cheie de la începuturile gândirii moderne şi din perioada clasică a acesteia, ideea de *universalizare* emana speranţă, intenţia şi hotărârea de a face ordine [...] Nimic din toate acestea nu a rămas în definiţia *globalizării*, aşa cum o redă discursul actual. Termenul nou se referă în primul rând la *efectele* globale, în proporţie covârşitoare neintenţionate şi neprevăzute, mai curând decât la *iniţiativele* şi *întreprinderile* globale."[14] Sociologul polonez afirmă că *globalizarea* este ceea ce ni se întâmplă tuturor într-o imensă „no man's land", ce se întinde dincolo de capacitatea de gândire şi acţiune a omului. Bauman consideră că globalizarea nu este decât un alt nume pentru noua dezordine mondială: „Sensul cel mai profund transmis de ideea de globalizare constă în caracterul ei nedefinit, dezorganizat şi autopropulsat al problemelor lumii: lipsa centrului, a unui pupitru de comandă, a unui consiliu de decizie, a unui birou managerial."[15] El întreprinde observaţii extrem de drastice cu privire la manipularea prin mass-media şi efectele exploziei tehnologiilor comunicaţionale, notând că „tot ce poate face calculatorul pentru lumea a treia este să-i înregistreze prăbuşirea cu mai multă acurateţe."[16]. În viziunea sa, mult elogiata reţea globală de comunicaţii, întâmpinată ca un fundament tehnologic al

[13] Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2010, p. 477.
[14] Zygmunt Bauman, *Globalizarea şi efectele ei sociale*, trad. de Marius Conceatu, Editura Antet, Filipeştii de Târg, Prahova, 2005, p. 60.
[15] *Ibidem*, p. 59.
[16] *Ibidem*, p. 71.

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

unei iminente egalităţi, de fapt, funcţionează selectiv, în favoarea celor puţini, dezavantajându-i şi marginalizându-i pe cei mulţi.

Revoluţia informatică a creat o „foame" de informaţii care nu e niciodată pe deplin satisfăcută. Se vorbeşte mereu despre necesitatea de informare, dar, atrage atenţia Horia Roman Patapievici, simplul transport de informaţie nu are niciun fel de virtuţi spirituale. Convingerea că Internetul este „o reţea de înfrăţire între toţi oamenii lumii" e complet greşită, afirmă eseistul şi ne reaminteşte cuvintele lui Heraclit: „Mulţimea cunoştinţelor nu te învaţă să ai minte".[17] Informaţia nu poate fi procesată şi organizată decât prin discernământ, termen care, în societatea modernă înseamnă, după definiţia lui Patapievici: „[...] facultatea de a decide, în condiţii de incomensurabilitate a criteriilor, atât valoarea relativă a paradigmelor incomensurabile, cât şi dezirabilitatea teoriilor morale bazate pe acestea."[18] Aici pot exista două tipuri de atitudini: fie discernământul este inutil şi atunci deciziile bazate pe existenţa „paradigmelor incomensurabile" sunt arbitrare şi iraţionale, fie discernământul este esenţial pentru orice întreprindere umană, ceea ce înseamnă că nu totul poate fi redus la calcule sau algoritmi. Horia Roman Patapievici consideră corectă cea de-a doua abordare: „viciul modernităţii" nu este că vrea să explice totul prin calcule, ci că „exclude din fiinţă tot ce nu se poate calcula."[19] Cea mai gravă boală a omului recent, a omului „global" este, în viziunea lui Patapievici, lipsa discernământului: „Cu timpul, va trebui să descoperim că, fără discernământ, cultul pentru acumularea a cât mai multă informaţie nu este decât o formă sofisticată de barbarie, bazată pe glorificarea stupidă a ignoranţei, în cele două forme care fac legea în lumea globalizată de azi: cultul vanitos al specializării înguste şi aversiunea consumatorilor de cultură populară pentru ceea ce ei şi turiferarii lor populişti, cu resentiment şi aroganţă, numesc «cultura elitelor» (evident, pentru oamenii cu discernământ, un nonsens şi o formă de mitocănie)."[20]

Teoreticianul Adrian Dinu Rachieru se întreabă dacă, după un „Ev mediu catolic", am păşit într-un „Ev mediu catodic", care posedă aceeaşi capacitate imensă de „sărăcire a umanului": „Globalizarea mediatică [...] înseamnă, într-un sens, întoarcerea la tribalism."[21] Mass-media a produs o nouă cultură şi tot ea a avut un rol decisiv în constituirea „satului planetar" sau chiar a „tribului planetar"[22] Teoreticianul afirmă că epoca noastră este marcată de o virulenţă ideologică, „descărcată mediatic sub ambalaje mincinoase", ceea ce o face extrem de vulnerabilă. Globalizarea ar trebui să însemne responsabilizare faţă de problemele omenirii şi nu refugiul într-o euforie mediatică iresponsabilă.[23]

În opinia futurologului american Alvin Toffler, *civilizaţia* se defineşte prin modalităţile de a produce mijloace de subzistenţă sau chiar bogăţie: în trecut, agricultura, apoi industria, acum cu o nouă ramură, care a căpătat o amploare imensă, industria calculatoarelor.[24] Cele trei nivele de dezvoltare, numite de Toffler Primul, al Doilea şi Al

[17] Horia Roman Patapievici, *Omul recent*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008, p. 250.
[18] *Ibidem*, p. 251.
[19] Horia Roman Patapievici, *Omul recent*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008, p. 251.
[20] *Ibidem*, p. 253.
[21] Adrian Dinu Rachieru, *Globalizare şi cultură media,* Editura Institutul European, Iaşi, 2003, p. 11.
[22] *Ibidem*, p. 111.
[23] *Ibidem.*
[24] Alvin Toffler, *Al treilea val*, trad. de Georgeta Bolomey şi Dragan Stoianovici, Editura Antet şi Lucman, Filipeştii de Târg, Prahova şi Bucureşti, fără an de apariţie, p. 17.

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

Treilea Val, vor produce pe viitor conflicte importante. Toffler arată că intelectualii regiunilor economic înapoiate scriu imnuri naţionale, în timp ce poeţii şi intelectualii statelor celui de-al Treilea Val cântă despre o lume globalizată, fără frontiere. De fapt, conflictele majore, consideră el, se află la graniţele dintre aceste civilizaţii. De la conflictele minore, bazate pe diferenţele culturale, se ajunge la conflicte majore, la adevărate „băi de sânge", care interesează mase mult mai largi de oameni, aflaţi pe diferite trepte ale civilizaţiei. "Asistăm în prezent la o uluitoare diversitate de războaie separatiste, violenţe etnice şi religioase, lovituri de stat, dispute asupra frontierelor, frământări civile şi războaie teroriste, împingând valuri de imigranţi chinuiţi de sărăcie şi alungaţi de războaie, (precum şi hoarde de traficanţi de droguri) peste hotarele naţionale. În economia globală tot mai strâns integrată, aceste mici conflicte declanşează efecte secundare în ţările înconjurătoare (şi chiar şi în cele mai îndepărtate.) Astfel un scenariu cu «multe războaie mici» îi determină pe planificatorii militari ai multor armate să privească din nou spre ceea ce ei numesc «operaţiuni speciale» sau «forţe speciale»- războinicii de nişă ai zilei de mâine."[25]

În *Paroxistul indiferent,* Jean Baudrillard se pronunţă în sensul unei delimitări clare între *mondial* şi *universal*, care nu numai că nu evoluează împreună, dar se şi exclud. „Mondializarea este cea a tehnicilor, a pieţei, a turismului, a informaţiei. Universalitatea este a valorilor, a drepturilor omului, a libertăţilor, a culturii, a democraţiei. Mondializarea pare ireversibilă, în timp ce universalitatea e mai curând pe cale de dispariţie."[26] Conceptul de universalitate a fost lansat de cultura occidentală, afirmă Baudrillard, dorindu-se a fi un sistem de valori care să anuleze diferenţele dintre culturile pe care le include, situându-se, în acelaşi timp, deasupra lor. Considerând că rostul oricărei valori este de a deveni universală, nu înţelegem că, în acest fel, valoarea dispare, se pierde în universal. Astfel, democraţia, drepturile omului etc. sunt valori care, prin expansiunea lor, s-au diluat până la anulare.

Globalizarea înseamnă, în primul rând, flexibilitatea pieţei, circulaţia fără precedent a bunurilor şi a banilor, într-un fel de promiscuitate economică ce îşi găseşte echivalent şi în cultură, prin difuzarea mondială a tuturor valorilor. Astfel, nu mai există nici o diferenţă între *universal* şi *mondial*, crede Baudrillard. Vestea bună ar fi că, după spargerea oglinzii *universalului,* singularităţile revin la viaţă, ca mişcări de rezistenţă la dominaţia universalului. „Această resurgenţă, dacă nu chiar această insurecţie a singularităţii poate îmbrăca forme violente, animalice, iraţionale dacă o privim din punctul de vedere al gândirii luminate - forme etnice, religioase, lingvistice, dar şi la nivelul individului, caracteriale şi nevrotice."[27] În lipsa acestor singularităţi care să facă diferenţa, ne îndreptăm spre o „cultură indiferentă". In viziunea lui Baudrillard, societăţile mai puţin dezvoltate, „adolescente" au acum şansa de a fi considerate de avangardă, „[...] nu societăţile noastre occidentale, îmbuibate cu privilegiul lor tehnologic, ca şi cu un evoluţionism feroce şi drept-cugetător, care le interzice să se mai gândească şi la altceva decât la supremaţia mondială a propriului lor model."[28]

[25] Alvin Toffler, *Război şi anti-război,* trad. de Mihnea Columbeanu, Editura Antet, Filipeştii de Târg, Prahova, 1995, p.88.
[26] Jean Baudrillard, *Paroxistul indiferent,* trad. de Bogdan Ghiu, Editura Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2001, p.16.
[27] *Ibidem*, p.17.
[28] *Ibidem*, p.19.

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

În viziunea lui Jean Baudrillard, cultura media e menită să ofere individului un bagaj minim de cunoştinţe, ceea ce el numeşte „cea mai mică cultură comună", care nu mai reprezintă un bagaj cognitiv în sensul propriu al termenului, ci un straniu corpus de semne şi referinţe, de semnale intelectuale la modă, care se constituie în „cultura de masă". Baudrillard e convins că, inevitabil, comunicarea de masă exclude cultura şi cunoaşterea. „Nu putem pune problema unor adevărate procese simbolice sau didactice, căci ar însemna să compromitem participarea colectivă fără de care ceremonia n-ar avea sens - participare ce nu se poate consacra decât printr-o *liturghie,* un cod formal de semne golite cu grijă de orice reziduu de sens."[29] Concluzia ar fi că este inutil să confruntăm valoarea culturii savante cu a culturii mediatice. Acelaşi teoretician nu dă nici o şansă omului postmodern, considerând că el nu mai are destin, nu mai e un subiect, ci are, mai degrabă, conformaţie de clonă. „Statutul său este straniu, el este asemenea unei particule, unui corpuscul, unei molecule, unui electron liber, unei monade."[30]

În privinţa confruntării dintre global şi universal s-au cristalizat, evident, două curente de opinie. Unul este cel exprimat de teoreticieni precum Bauman şi Baudrillard, care consideră că globalizarea va conduce în mod inevitabil la exacerbarea tensiunilor interetnice şi interstatale. Pesimiştii percep globalizarea ca pe un tăvălug care nivelează diferenţele culturale şi anihilează personalitatea şi individualitatea naţiunilor. Alţi comentatori au o viziune mai optimistă asupra globalizării, care ar duce la înflorirea culturilor, în toată diversitatea lor, cu atât mai mult cu cât au la dispoziţie mijloace fără precedent de a se face cunoscute. Această abordare este preferată şi de Ioan Bari: „Sunt scoase la iveală limbi ignorate, tradiţii locale, [...] Ideea că integrarea statelor atrofiază culturile este dezminţită pe plan regional de ceea ce se întâmplă în Europa. Instituţiile şi economia se pot integra, nimeni nu se atinge de culturi."[31] Totuşi, găsirea echilibrului între integrare şi dreptul de a fi *diferit* reprezintă o problemă dificilă, atât la nivelul individului, cât şi al statului din care face parte.

În această polemică, uneori, cu accente patetice, Steven Connor adoptă o poziţie raţională, susţinută de o argumentaţie pertinentă. Connor acceptă că formele de organizare şi exprimare politică pot fi variabile în funcţie de coordonatele geografice şi istorice, dar principiile şi valorile care le generează nu pot fi supuse aceleiaşi fragmentări: „[...] ce principiu, exceptând un principiu colectiv, desigur, un principiu universal, ar putea garanta posibilitatea unei negocieri libere între aceste multiple centre de interes sau între jocurile de limbaj eterogene ale lui Lyotard?"[32] În opinia teoreticianului, politica postmodernă a culturii ar trebui să nu admită sistemele care impun uniformitatea prin retorica universalităţii. Pe de altă parte, nu există argumente viabile de combatere a unor principii universale, precum libertatea şi dreptatea. Critica postmodernă a sistemelor opresive ale universalităţii depinde, implicit, de conştientizarea dreptului universal al fiecărui om de a nu fi supus unui regim injust şi tiranic. Altfel, nu ar mai conta dacă metanaraţiunile erau false sau nu, opresive sau nu, şi nu ar mai exista motive pentru a fi abandonate. În aceşti termeni, chiar teza lui Lyotard

[29] Jean Baudrillard, *Societatea de consum. Mituri şi structuri,* trad. de Alexandru Matei, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2008, p. 132.
[30] Jean Baudrillard, *Paroxistul indiferent,* trad. de Bogdan Ghiu, Editura Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2001, p. 41.
[31] Ioan Bari, *Probleme globale contemporane,* Editura Economică, Bucureşti, 2003, p. 604.
[32] Steven Connor, *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane*, trad. de Mihaela Oniga, Editura Meridiane, Bucureşti, 1999, p. 342.

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

a „incredulităţii faţă de metanaraţiuni" nu ar însemna prăbuşirea principiilor etice generale, dimpotrivă, ar demonstra „permanenta lor forţă de corecţie".[33]

Ignorarea conceptului de valoare universală şi a principiilor etice în favoarea unei dictaturi a pragmatismului, a bunului plac, înseamnă a adopta tot un principiu universal, conform căruia puterea are întotdeauna dreptate. Analiza culturală în postmodernitate marchează o etapă de importanţă epocală, nu doar în recunoaşterea dreptului la diversitate, ci şi în dezvoltarea conştiinţei etice. Globalizarea, de fapt, urmăreşte exploatarea şi administrarea diversităţii opiniilor şi intereselor. Steven Connor consideră că principala sarcină „teoretică" a postmodernităţii viitorului este „crearea unor forme noi şi mai cuprinzătoare de colectivitate etică".[34] Concluzia inevitabilă ar fi că analiza culturală postmodernă nu are voie să devină complicele unei globalizări exploatatoare, ci trebuie să creeze un cadru comun de exprimare a vocilor diversităţii, prin apelul la principii universale de organizare politică, economică şi culturală în „satul planetar."

Bibliografie

Bari, Ioan, *Probleme globale contemporane,* Editura Economică, Bucureşti, 2003
Baudrillard, Jean, *Paroxistul indiferent,* traducere de Bogdan Ghiu, Editura Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2001
Baudrillard, Jean, *Societatea de consum: mituri şi structuri*, traducere de Alexandru Matei, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2005
Bauman, Zygmunt, *Globalizarea şi efectele ei sociale,* traducere de Marius Conceatu, Editura Antet, Filipeştii de Tîrg, 2005
Bonte, Pierre şi Michel Izard, *Dicţionar de etnologie şi antropologie*, traducere de Smaranda Vultur şi Radu Răutu, Editura Polirom, Iaşi, 1999
Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999
Connor, Steven, *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane,* traducere de Mihaela Oniga, Editura Meridiane, Bucureşti, 1999
Constantinescu, Mihaela, *Post/postmodernismul: Cultura divertismentului,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2001
Cioran, Emil, *Schimbarea la faţă a României,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1990
Drimba, Ovidiu, *Istoria culturii şi civilizaţiei*, Ed. SAECULUM I.O., Bucureşti, 2007
Fukuyama, Francis, *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*, traducere de Mihaela Eftimiu, Editura Paideia, Bucureşti, 1994
O`Sullivan, Tom; Hartley, John; Saunders, Danny; Montgomery, Marin; Fiske, John, *Concepte findamentale din ştiinţele comunicării şi studiile culturale*, traducere de Monica Mitarcă, Editura Polirom, Bucureşti, 2001
Patapievici, Horia Roman, *Omul recent*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008
Rachieru, Adrian-Dinu, *Globalizare şi cultură media*, Editura Institutul European, Iaşi, 2003

[33] Steven Connor, *Cultura postmodernă. O introducere în teoriile contemporane*, trad. de Mihaela Oniga, Editura Meridiane, Bucureşti, 1999, p. 342
[34] *Ibidem* , p. 343.

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)

Toffler, Alvin, *Război şi anti-război,* traducere de Mihnea Columbeanu, Editura Antet, Filipeştii de Târg, 1995
Toffler, Alvin, *Al treilea val,* traducere de Georgeta Bolomey şi Dragan Stoianovici, Editura ANTET XX PRESS şi LUCMAN, Bucureşti, fără an de apariţie
Vattimo, Giani, *Sfârşitul modernităţii. Nihilism şi hermeneutică în cultura postmodernă,* traducere de Ştefania Mincu, Editura Pontica, Constanţa, 1993

BDD-V562 © 2013 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:41 UTC)